

Vera Saarela

LUMEA VIOLIITTOJEN KIELTEISET
PÄÄTÖKSET KORKEIMMASSA
HALLINTO-OIKEUDESSA

Liiketalous 2019

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Vera Saarela
Opinnäytetyön nimi	Lumeavioliittojen kielteiset päätökset Korkeimmassa hallinto-oikeudessa
Vuosi	2019
Kieli	suomi
Sivumäärä	46
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda yleiskuva lumeavioliitoista ja niihin liittyvistä ongelmista. Tutkimuksessa selvennetään lukijalle avioliittojen perustaa ja johdatetaan lumeavioliittoihin teorian sekä oikeustapausten avulla. Tutkimuksessa käytetään korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja vuosilta 2010-2018. Tutkimuksen tavoitteena on löytää yhteneväisyyksiä korkeimman hallinto-oikeuden kielteisistä päätöksistä.

Tämä tutkimus koostuu kahdesta teoria kappaleesta, joissa käsitellen tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Ensimmäisessä kappaleessa käyn läpi yleisesti avioliittoja sekä niihin liittyviä vastuita ja velvoitteita. Tämän jälkeen siirryn lumeavioliittoihin, jotka tutkimuksessani ovat tarkastelun kohteena. Tutkimuksen empiirisessä osassa käyn läpi oikeustapauksia, jotka liittyvät lumeavioliittoepäilyihin. Tapaukset ovat erilaisista lähtökohdista, mutta tarkoituksena on löytää niistä yhtäläinen linja lumeavioliittoja määrittäessä.

Tutkimuksesta saadut tulokset osoittivat, että lumeavioliittoepäilyn herättää usein yhteisen kielen puuttuminen, nopea avioliiton solmiminen, avioparien eriävät kertomukset sekä ennen oleskeluluvan hakemista perhesiteen perusteella olleet yritykset muuta kautta saada oleskelulupa.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Legal Administration

ABSTRACT

Author	Vera Saarela
Title	Negative Decisions on Marriages of Convenience in the Supreme Administrative Court
Year	2019
Language	Finnish
Pages	46
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

The objective of this thesis was to draw an overview of marriages of convenience, and also the problems associated with them. In this thesis the basis of marriages were examined and then derived into marriages of convenience with the help of the theory and cases. In the thesis I use the rulings of the Supreme Administrative Court from the years 2010-2018 were used. The aim of this thesis was to find similarities between the negative decisions of the Supreme Administrative Court.

The work consists of two theory chapters, which form the theoretical framework of the study. In the first chapter marriages in general were examined together with the responsibilities and obligations connected to marriage. After that marriages of convenience, which made up the focus of this thesis were reviewed in the empirical chapter through cases that rose suspicion of marriages of conveniences. All these cases have different starting points, but the aim was to find an unified characteristics to determine marriages of conveniences.

The research results showed that the suspicion of a marriage of convenience usually awakens when a married couple does not have a common language or they get married very quickly. It is also suspicious if the stories of the two parties do not match or the party that applies for a residence permit has already applied for it in a different way.

Keywords	marriages of convenience, residence permit, marriage, familyties
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Aiheen valinta ja tärkeys.....	8
1.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimusongelma.....	9
1.3	Tutkimuksen rakenne	10
2	AVIOLIITTO	11
2.1	Avioliiton sinetöiminen	11
2.2	Avioliiton päättyminen	13
2.3	Avioehtosopimus liiton päättymistä turvaamassa.....	14
3	LUMEA VIOLIITTO	15
3.1	Ulkomaalaislaki ja sen vaikutukset lumeavioliittoihin	15
3.2	Perheside ja perheen yhdistäminen	17
3.3	Lumeavioliitot Suomessa.....	18
3.4	Lumeavioliittolainsäädäntö.....	19
3.4.1	Ihmiskauppa EU:ssa ja Suomessa.....	21
3.4.2	Lapset lumeavioliitossa.....	22
4	LUMEA VIOLIITOT KORKEIMMAN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖSTEN VALOSSA	24
4.1	Perhesiteen katkeaminen ja yhteiselämän viettäminen kotimaassa	26
4.2	Laittoman maassaoleskelun vaikutus.....	27
4.3	Oleskeluluvan perusteen puuttuminen	28
4.4	Perhesiteen muuttuminen	29
4.5	Suullinen käsittely Hallinto-oikeudessa.....	30
4.6	Perheen perustaminen vai perheenyhdistäminen?	32
4.7	Poikkeukselliset seikat ja avioliitto.....	34
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	38

5.1 Tutkimustulokset.....	38
5.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	40
5.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi	40
5.4 Jatkotutkimusehdotukset.....	41
LÄHTEET.....	42

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1 , Kielteiset päätökset avioliiton perusteella	17
Kuva 2 , Valituslupa-asioiden määrä 2018, Korkein hallinto-oikeus, 2018	25
Taulukko 1 , Solmitut avioliitot 2009-2018. Tilastokeskus, 2019	12

1 JOHDANTO

Ihmiset alkoivat rakentaa parisuhteita jo useita vuosituhansia sitten. Tuolloin parisuhteen asetelma oli perinteinen, jossa mies oli ikäänkuin perheen pää ja naisen rooli oli hoitaa kodin sisällä olevia asioita sekä yleensä toimia miehen haluamalla ja vaatimalla tavalla. Parisuhteen rooliin saattoi vaikuttaa suvun ja totuttujen tapojen vaalimat periaatteet. Parisuhteen asetelma on säilynyt hyvinkin pitkään vastaavanlaisena ja maailmanlaajuisesti on edelleen yleisin parisuhdeasetelma. (Dunderfelt 2014, 20-25.)

Avoliiton käsitteellä tarkoitetaan henkilöitä, jotka elävät parisuhteessa samassa asunnossa viiden vuoden ajan tai mikäli heillä on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi (L14.1.2011/26). Avopuolisoiksi ei kutsuta henkilöitä, jotka elävät avioliitossa. Avoliitto on mahdollisuus päättää avioliiton solmimiseen, eroon tai kuolemaan.

Avoliiton ja avioliiton välillä on juridisia eroja. Käytännössä nämä erot rajoittuvat velvollisuuksiin ja oikeuksiin. Muunmuassa toisen osapuolen kuoltua perintöasioiden tullessa ajankohtasiksi erot avioliiton ja avoliiton välillä korostuvat. Avoliiton osapuolilla ei toisen kuoltua ole perintökaaren säätämää leskensuojaa. Perintökaari määrää elossa olevalle avioliiton osapuolelle aina puolisoiden yhteisen asunnon, mikä ei avoliitossa ole automaattista, vaikka silloinkin mahdollisuus on kuitenkin yhteisen asunnon saamiseksi kuolinpesältä. (L5.2.1965/40) Perintöön liittyvissä toimenpiteissä myöskin leski perii aviopuolionsa omaisuuden mikäli tälle ei jää muita rintaperillisiä. Avoliitossa tämä on mahdollista ainoastaan testamentilla.

Avoliittoja Suomessa säätelee avioliittolaki. Avioliittolaki takaa kummallekin avioliiton osapuolelle tasavertaisen oikeuden käydä ansiotyössä sekä osallistua muuhun toimintaan perheen ja kodin ulkopuolella. (L13.6.1929/234) Tästä pykälästä on havaittavissa kehitys, mikä tämän päivän avioliitoissa on

entisaikaiseen parisuhteen asetelmaan, josta alussa kirjoitin. Avioliiton muoto on oleellisesti muuttunut tähän päivään.

Tilastokeskuksen väestönmuutostietojen perusteella vuonna 2018 solmittiin 23 799 avioliittoa.(Tilastokeskus 2019) Avioliittojen solmimisten määrät vaihtelevat vuosittain suurillakin eroilla. Tilastokeskuksen ylläpitämästä tilastosta käy ilmi, että vuosina 2004-2012 avioliittoja solmittiin eniten 2000-luvun aikana. Vuoden 2012 jälkeen avioliittojen määrä on ollut laskussa.(Tilastokeskus 2017)

1.1 Aiheen valinta ja tärkeys

Valittaessa opinnäytetyön aihetta on tärkeää, että aihe on itselle mielenkiintoinen niin ollen opinnäytetyö on motivoiva. (Vilka & Airaksinen 2004, 23.) Opinnäytetyön aiheen valinta pohjautuu omaan mielenkiintooni sekä siihen, että aihe on vähän tutkittu. Parisuhteista puhuttaessa aihetta on hyvin vaikea rajata, sillä suhteita on erilaisia ja niistä voi olla selkeä käsitys muttei välttämättä ymmärrystä. Avioliittolaki perustuu käsitykseen siitä, että avioliitot ovat aina juridisesti päteviä, mutta lumeavioliitosta puhuttaessa pätevyydestä ei voi olla varmuutta. Lumeavioliitto on vaikeasti ilmenevä ja heikosti tunnistettavissa. Lumeavioliitot eivät ole täysin yleinen taikka yleisesti keskusteltu aihe. Monikaan ei todellisuudessa tiedä lumeavioliittoihin liittyvistä ongelmista eikä niiden esiintyvyydestä. Utisoinnissa lumeavioliittotapauksia on niukasti, mutta kuitenkin niiden ilmaantuessa herättävät keskustelua. Maahanmuuttovirasto on todennut lumeavioliittojen lisääntyneen huomattavasti viime vuosina, joka käy ilmi oleskelulupapäätöksistä sekä avioliittojen solmimisten tilastoista. (Maahanmuuttovirasto 2018) Tämä lisää aiheen ajankohtaisuutta sekä kiinnostavuutta. Juuri oleskelulupapäätösten yhteydessä esiintyvistä lumeavioliitoista on tullut suuri osa oleskelulupien prosessia.

1.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimusongelma

Oikeustieteellisen tutkimuksen laatimisessa tyypillisin lähestymistapa on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. (Sutela, Määttä & Myrsky 2003, 7.) Tämä tutkimus toteutetaan lainopillisena kirjoituspöytä tutkimuksena, jota täydennetään oikeustapauksilla. Lainopin tehtävänä on tuottaa tietoa voimassaolevasta oikeudesta. (Hirvonen 2014, 35.) Tutkimusaineistona käytän ajankohtaista lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta sekä lain esitöitä, näiden lisäksi tutkimuksen toteuttamista täydennetään oikeustapauksilla ja tilastotiedoilla. Tavoitteena on löytää yhteneväisyyksiä kielteisten päätöksien saaneista tuomioista sekä luoda yleiskuva lumeavioliitoista ja niihin liittyvistä ongelmista.

Lumeavioliitoista on tehty ensimmäinen opinnäytetyö vuonna 2003, jonka jälkeen seuraava vasta vuonna 2013, kun Tiia Pätsi kirjoitti opinnäytetyön aiheella Lumeavioliitto. Tämän jälkeen on kirjoitettu muutama muu lumeavioliittoihin liittyvä opinnäytetyö, joissa on keskitytty tietyissä tapauksissa ilmeneviin lumeavioliittoihin. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä ei ole kuitenkaan vielä tutkittu.

Työssäni pyritään löytämään teorian ja empirian avulla vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Löytyykö lumeavioliittojen kielteisistä päätöksistä yhteneväisyyksiä?
- Millasia ovat lumeavioliiton määrittelyyn liittyvät ongelmat?
- Mikä on lumeavioliittojen suurin ongelma?
- Miksi lumeavioliittoja koskevien oleskelulupahakemusten määrät ovat nousseet?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu johdannosta, teoria- ja empiirisestä osasta. Johdannossa kerrotaan pohja- ja taustatietoa aiheeseen, esitellään tutkimusmenetelmät, perustellaan aiheen valintaa ja siihen johtaneita syitä sekä kerrotaan tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.

Teoriaosassa avaan avioliiton ja lumeavioliiton käsitettä, sekä pyrin luomaan niistä selkeän ja kattavan kuvan. Työssä käydään myös läpi oleskelulupaprosessia sekä muuta lumeavioliittoihin liitettävää toimintaa. Teoriaosuus muodostuu lainsäädännöstä, hallituksen esityksistä ja oikeuskirjallisuudesta. Avioliittolakia toimii tässä tutkimuksessa pohjana.

Tutkimuksen empiirinen osa muodostuu korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä vuosilta 2010-2018, työhön on otettu mukaan seitsemän erityyppistä tapausta, joissa lumeavioliittoepäily nousee esiin.

Viimeinen kappale pitää sisällään johtopäätöksiä työstä, jossa analysoin tavoitteisiin pääsyä sekä työn luotettavuutta ja onnistumista.

2 AVIOLIITTO

Voimassa oleva avioliittolaki on kokenut useita muutoksia sen jälkeen, kun laki astui voimaan vuonna 1930. Avioliittolakia on vuosien saatossa päivitetty nykyaikaisemmaksi ja nyky-yhteiskuntaan sopivaksi. Jos näitä muutoksia ei oltaisi vuosien aikana tehty, olisi Suomen avioliittolaki pahassa ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeus- ja perusoikeussopimusten kanssa. (Kangas 2012, 182-3.)

Suomalainen avioliittolainsäädäntö on vuoteen 2017 perustunut pitkälti kristillisen ihmiskuvan ja luomisjärjestyksen mukaiseen näkemykseen avioliitosta.(Evangelisluterilainen kirkko 2015) Kunnes vuonna 2017 lakiin tehtiin muutos, jossa mahdollistettiin samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioituminen. Samalla samaa sukupuolta olevien parien parisuhteiden rekisteröiminen loppui ja tänä päivänä kaikilla on yhtäläinen oikeus solmia avioliitto. Avioliittolaki on mukautunut siihen rooliin, mikä tässä yhteiskunnassa on tarpeellista. (Valtion säädöstietopankki, Parisuhteen rekisteröinti loppui 2017)

2.1 Avioliiton sinetöiminen

Avioliittoa edeltää kihlaus. Kihlaus on kahden ihmisen välinen sopimus avioliiton solmimisesta. Avioliittolaki ei säädä mitään juridisia toimia kihlauksesta. Kihlautuminen ei myöskään pakota paria menemään naimisiin, vaikka se on yleinen asetelma kihlauksen jälkeen. (L13.6.1929/234)

Juridisesti avioliitto on kahden ihmisen välinen sopimus, jossa osapuolet ovat sinetöineet suhteensa vihkimisellä. Ennen vihkimistä parin tulee selvittää onko avioliitolle esteitä. Yleinen edellytys avioliitolle on, että osapuolet ovat yli 18-vuotiaita. Avioliittolaissa säädetään avioesteistä, joita ovat ehdottomat ja luvanvaraiset esteet. Ehdoton avioeste on sukulaisuussuhde, joka estää avioitumisen isän, äidin, isovanhempien sekä suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevan sukulaisen kanssa. Ehdoton avioeste pätee myöskin

adoptiotilanteissa, jossa sukulaissuhde syntyy adoption seurauksena. Luvanvarainen avioeste kieltää avion solmimisen sedän, tädin tai enon kanssa. (Hoppu 2016, 482.)

Vihkiminen suoritetaan kirkollisena vihkimisenä tai siviilivihkimisenä. Vihkiminen on henkilökohtainen oikeustoimi, jossa kummankin vihittävän on oltava paikalla todistajien läsnäollessa. Jotta vihkimistilaisuus on pätevä, siihen tarvitaan Vihkijän esittämät kysymykset siitä, haluavatko kummatkin osapuolet solmia avioliiton ja tähän kysymykseen tulee kummankin vastata myöntävästi. (Kangas 2012,187.)

Avioliiton solmimisesta ei ainoastaan säädä avioliittolaki, vaan myös Ihmisoikeuksia koskevan yleissopimuksen 16 artiklan mukaan täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus rotuun, kansalaisuuteen, tai uskontoon katsomatta solmia avioliitto ja perustaa perhe. Artikla 5 säättää: ”Aviopuolisilla on yhdenvertaiset yksityisoikeudelliset oikeudet ja velvollisuudet toisiinsa ja lapsiinsa nähden avioliittoa solmittaessa, sen aikana ja sen purkautuessa.” (Euroopan ihmisoikeussopimus 20.5.1999/63)

Tilastokeskuksen väestönmuutostietojen mukaan vuonna 2018 solmittiin 23 799 avioliittoa kun taas edellisenä vuonna 26 542. Avioliiton solmineet suhteessa niihin, jotka voisivat mennä naimisiin, on alentunut vuodesta 2008. Tilastosta selviää, että vuonna 2018 tapahtui huomattava väheneminen.

Taulukko 1, Solmitut avioliitot 2009-2018. Tilastokeskus 2019.

	Vuosi									
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Solmitut avioliitot	31 975	31 925	30 557	31 008	27 238	26 551	26 735	26 503	26 542	23 799
Avioerot	13 727	13807	13 681	13 251	13 989	13 915	14 170	13 775	13 485	13 145
1. Avioliiton solmineiden naisten keski-ikä, puoliset eri sukupuolta	30,2	30,3	30,6	30,8	30,6	30,7	31,2	31,4	31,7	31,7
1. avioliiton solmineiden miesten keski-ikä, puoliset eri sukupuolta	32,5	32,6	32,9	33,1	32,8	32,9	33,4	33,7	33,9	33,9
1. avioliitosta eronneiden naisten keski-ikä, puoliset eri sukupuolta	40,0	39,9	40,4	40,0	40,0	39,9	40,4	40,5	40,6	40,8
1. avioliitosta eronneiden miesten keski-ikä, puoliset eri sukupuolta	42,2	42,3	42,7	42,3	42,3	42,3	42,8	42,8	42,9	43,0
Erot, puoliset samaa sukupuolta	53	64	85	103	101	109	133	127	133 ¹⁾	132

2.2 Avioliiton päättyminen

Avioliitto voi päättyä joko avioeroon tai kuolemaan. Suomessa puolisoilla on oikeus hakea avioeroa joko yhdessä tai yksin, avioeroa haetaan käräjäoikeudesta. Vielä vuonna 1988 avioerot tulivat käräjäoikeuksien käsittelyyn haasteina, kyseisen vuoden jälkeen avioerohakemukset astuivat voimaan hakemusten muodossa. (Linna 2009, 59.)

Avioerohakemuksen jättämisen jälkeen alkaa minimissään kuuden kuukauden ja enintään vuoden pituinen harkinta-aika, jolloin puolisoilla on vielä mahdollisuus perua hakemus. Jos kuuden kuukauden harkinta-ajan jälkeen puoliset edelleen vaativat avioeroa, heidät tuomitaan avioeroon. Avioliittoasetuksen (820/1987) 13§ mukaan, kun avioeroasia lykätään jatkokäsittelyyn, tulee tuomioistuimen antaa tiedoksi puolisoille kirjallinen ilmoitus siitä, miten asia harkinta-ajan kuluttua saatetaan jatkokäsittelyyn. Tällä selkeytetään tilannetta, jossa aviopuolisoiden on vaadittava eroa kuuden kuukauden harkinta-ajan jälkeen.

Poikkeuksiakin löytyy harkinta-ajassa. Puolisoilla on mahdollisuus saada avioero ilman harkinta-aikaa, mikäli he ovat sukua suoraan takenevassa tai etenevässä polvessa tai jos ovat sisaruksia. Toinen mahdollinen syy on mikäli avioliitto on solmittu jommankumman puolison aikaisemman avioliiton ollessa voimassa, eikä aikaisempi avioliitto ole vielä purkautunut. (L13.6.1929/234 §25, §26) Näissä tilanteissa avioeroa ei haeta hakemuksella, vaan syyttäjä ajaa kannetta avioeroon tuomitsemisesta.

Avioero voidaan myöntää ilman harkinta-aikaa myös tilanteessa, jossa puoliset ovat todistetusti asuneet erillään kaksi vuotta. Tällöin avioeroa pystyy hakemaan omalla hakemuksella. (Linna 2009, 60.)

2.3 Avioehtosopimus liiton päättymistä turvaamassa

Avioliitossa puolisoilla on toistensa omaisuuteen avio-oikeus. Avio-oikeus tarkoittaa oikeutta puolison omaisuuteen. (Kangas 2013, 282.) Avio-oikeus tulee esiin silloin, kun avioliitto päättyy. Tällöin puolisoilla on oikeus vaatia varallisuuksien tasaamista. Tämä tarkoittaa sitä, että puolisoitten varallisuus lasketaan kokonaisuudessaan yhteiseksi mikä jaetaan tasan, vaikka todellisuudessa toinen osapuoli esimerkiksi omistaisi suuremman osan omaisuudesta. Vastaavan tilanteen suojaamiseksi on vaihtoehtona avioehtosopimus. Avioehtosopimuksessa määritetään mikä omaisuus on avio-oikeuden alaisista ja mikä ei. (Lohi 2016, 109.)

Avio-oikeus voidaan perustaa tai poistaa solmimalla avioehtosopimus. Avioehtosopimuksella puolisoit määräävät ettei heillä ole avio-oikeutta mihinkään toisen omaisuuteen, tätä kutsutaan avio-oikeuden täydellisesti poissulkeväksi avioehdoksi tai voidaan rajata koko omaisuus tai vain tietty osa omaisuudesta, tällaista avioehtoa kutsutaan yksipuoliseksi avioehdoksi. Lisäksi avioehdossa voidaan määrätä sellaisesta omaisuudesta, joka toisella puolisoista on tekohetkellä tai omaisuudesta jonka tulee saamaan. (Kangas 2013, 288-289.)

Avioehtosopimuksen muotovaatimukset ovat tiukat, Avioehtosopimuksen tulee olla päivätty, asianmukaisesti allekirjoitettu ja kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistama, jotta sopimusta pidetään pätevänä. (L 13.6.1929/234)

3 LUMEAVIOLIITTO

Suomalaiset liikkuvat maailmalla työn, opintojen ja lomamatkojen vuoksi. Myös ulkomaalaisia saapuu Suomeen monista eri syistä. Kansainvälisten avioliittojen yleistyminen liittyy globalisaatioon ja liikkuvuuden lisääntymiseen. Syitä kansainvälisten avioliittojen solmimiseen löytyy lähes yhtä paljon kuin on liittojakin, mutta yleisimpiä syitä ovat kuitenkin paremman elämän toivo sekä kumppaneiden ominaisuudet. (Lainiala & Säävälä 2012, 17.)

Avioliitto on kahden ihmisen välinen intiimi suhde. Lisäksi se on juridinen sopimus ja yhteiskunnallinen instituutio, johon myös viranomaiset voivat kiinnittää huomiota. Avioliitto voi joutua tarkastelun kohteeksi esimerkiksi silloin, kun toinen puolisoista hakee oleskelulupaa Suomesta avioliiton perusteella. (Pellander & Leinonen 2016, 111.) Oleskeluvan avulla hakijalle mahdollistetaan maahan saapuminen ja oleskelu. Oleskelulupa on mahdollista ulkomaalaisen saada muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten. Oleskeluluvan perusteena voi esimerkiksi olla perheside. (Maahanmuuttovirasto 2019)

3.1 Ulkomaalaislaki ja sen vaikutukset lumeavioliittoihin

Suomen kansalaisen ulkomaalainen puoliso tarvitsee oleskeluluvan voidakseen oleskella Suomessa puolisonsa kanssa. Suomessa asuvan Suomen kansalaisen aviopuolisolle myönnetään Ulkomaalaislain mukaan perhesiteen perusteella jatkuva oleskelulupa Suomessa. (L 30.4.2004/301 50§ 1. momentti)

”Oleskelulupa voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen. Oleskelulupa perhesiteen perusteella voidaan jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä perheenkokoajan saaneen oleskelulupansa maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä kiertämällä antamalla vääriä tietoja henkilöllisyydestään tai perhesuhteistaan.”(L30.4.2004/301 Luku 3 § 36)

Oleskelulupaa haetaan Suomessa Maahanmuuttovirastosta. Hakeminen tapahtuu lomakkeella henkilökohtaisesti. Maahanmuuttoviraston antaman päätöksen jälkeen päätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen.(Helminen 2017, 11.) Hallinto-oikeuteen tehtävä valitus voi olla vapaamuotoinen, kunhan valituksesta käy ilmi mitä päätöstä valitus koskee, miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta, perusteet muutoksen vaatimiselle sekä valittajan tiedot. Valitus toimitetaan kirjallisesti määräaikaan mennessä. Hallinto-oikeuden antaman päätöksen jälkeen useimmissa tapauksissa on mahdollista valittaa tai pyytää valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.(Oikeuslaitos, valituksen teko) Maahanmuuttovirastolla on yhtäläinen oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, kuin hakijalla. Maahanmuuttoviraston valitusoikeus on mahdollistanut tilanteen, jossa korkein hallinto-oikeus ratkoo myös hakijan kannalta myönteisiä päätöksiä, ennen tätä asetelmaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen tuli käsiteltäväksi vain valittajalle kielteisiä päätöksiä.(Juvonen 2012, 12.)

Oleskeluluvan hakuprosessissa viranomaiset arvioivat pariskunnan kanssakäymisen laatua, määrää ja motiiveja sekä perhe-elämään vaikuttavia ulkoisia olosuhteita. (Pellander & Leinonen 2016, 111.) Kun ulkomaan kansalainen hakee oleskelulupaa Suomeen avioliiton perusteella hänen täytyy osoittaa suomalaisen puolisonsa kanssa, että heidän tarkoituksenaan on viettää ”yhteistä perhe-elämää” Suomessa. Maahantuloviranomaisten mukaan tämä edellytys auttaa estämään lumeavioliittoja. (Pellander & Leinonen 2016, 116 & 117.) Lumeavioliitto tarkoittaa avioliittoa, joka on solmittu juurikin oleskeluvan saamiseksi toiselle osapuolelle tai maahanpääsyä ja oleskelua yleisesti koskevien sääntöjen kiertämiseksi ilman todellista tarkoitusta viettää perhe-elämää. Jos avioliitto todetaan solmituksi maahantulosäännösten kiertämiseksi , perhesiteen perusteella ei myönnetä oleskelulupaa. (Kangas 2012, 189-190.)

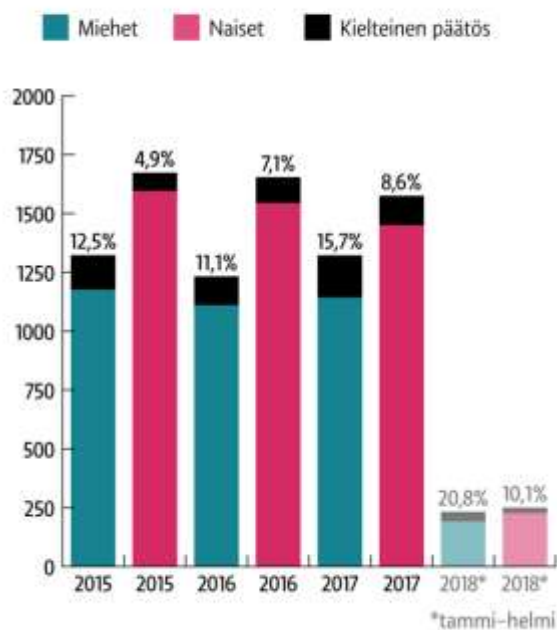
Vuonna 2017 Suomessa asui noin 59 400 suomalaistaustaista, jotka olivat avo- tai avioliitossa ulkomaalaistaustaisen kanssa. Suomessa asui lisäksi 50 100 avio- tai avopariperhettä, joissa molemmat puoliset olivat ulkomaalaistaustaisia.

Maahanmuuttoviraston teettämistä tilastoista käy ilmi, että miesten on yleisesti vaikeampi saada oleskelulupaa perhesiteen perusteella, kuin naisten. Vuosina 2015-2018 suunnilleen 13,5 prosenttia miehistä sai kielteisen päätöksen, kun puolestaan naisista vain 6 prosenttia. (YLE. Avioliitto ja parisuhde 2018)

Kuva 1, Kielteiset päätökset avioliiton perusteella,(Maahanmuuttovirasto)

Kielteiset päätökset avioliiton perusteella tehtyihin oleskelulupahakemuksiin sukupuolen mukaan

Lähde: Maahanmuuttovirasto

3.2 Perheside ja perheen yhdistäminen

Perhemuutosta on ajan saatossa muodostunut pääasiallinen väylä päästä varsinkin kehitysmaista luvallisesti Eurooppaan. Perhe- ja avioliittomuutto ovat tavallisimpia luvanvaraisen maahanmuuton muotoja niin Euroopassa kuin

muualla maailmassakin. Viranomaisten arvion mukaan myös Suomeen muuton taustalla on useimmiten perhesyyt. (Säävälä 2013,101.) Säävälä määrittää perheenyhdistämisen seuraavasti: ”yksi perheenjäsen on jo muuttanut, ja muut perheenjäsenet muuttavat perässä.” (Säävälä 2013, 102.)

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheen muodostaa yhdessä asuvat avio- tai avopuolisot sekä molempien tai jommankumman lapset. Tätä määritelmää käytettäessä Suomessa oli vuonna 2017 kaikkiaan 1 471 500 perhettä, näistä perheistä ulkomaiden kansalaisten perustamat perheet, joissa ainoa vanhempi tai molemmat puolisot ovat ulkomaiden kansalaisia, oli 37 849. (Tilastokeskus 2018)

Perhesiteen perusteella haettavaa oleskelulupaa haetaan Maahanmuuttovirastosta. Hakemuksen yhteydessä selvitetään perhesiteen syntyminen sekä perheen tosiasiallinen yhdessä asuminen ja yhteydenpito. Maahanmuuttovirasto voi myös tarpeelliseksi nähdessään järjestää haastattelun. Haastattelussa hakijalle esitetään tavanomaisia kysymyksiä, joiden perusteella voidaan tulkita onko kyseessä todellinen perheside tai sukulaisuuteen perustuva riippuvuussuhde. Kysymykset voivat koskea perheen historiaa, avioitumista, asumista, lasten syntymää tai muita perheelle yhteisiä kysymyksiä. Jos perhesidettä haetaan avioliiton perusteella ja täyttää varmuutta avioliiton todenperäisyydestä ei löydy voidaan todeta, ettei todellista perhesidettä ole. (Juvonen 2012, 125-127.)

3.3 Lumeavioliitot Suomessa

Suomessa pyritään torjumaan oleskelulupiin liittyviä väärinkäytöksiä pääasiassa jo ennen ulkomaalaisen maahantuloa. Menettelyn, jossa viisumi- ja oleskelulupahakemukset tutkitaan huolellisesti, on todettu auttavan merkittävästi väärinkäytösten torjunnassa. Suomen Maahanmuuttovirasto tekee vuosittain noin 250 lumeavioliittoepäilyyn perustuvaa kielteistä päätöstä. Maahanmuuttoviraston lisäksi kielteisiä päätöksiä tekee myöskin poliisi. Useimmiten lumeavioliittoepäily herää viranomaisessa, mikäli aviopuolisoiden kertomukset eroavat yhdessä viettämästään yhteiselämästä, avioliiton lyhyestä kestosta, liiton solmimis

hetkellä olevat epäselvät olosuhteet ja myöskin puolisoiden suuri ikäero. (Maahanmuuttovirasto 2019)

Viisumi- ja oleskelulupahakemusten käsittelyssä ilmenevistä lumeavioliittoepäilyistä Kati Vuori teki opinnäytetyön vuonna 2015. Vuoren tutkimuksessa ilmeni, että Suomessa ne henkilöt, jotka hakeutuvat lumeavioliittoihin ovat usein tilanteessa, jossa henkilön oleskelulupa on päättymässä ja heillä on tietoa siitä, ettei maassa oleskelua saa jatkaa. Tutkimuksessa selvisi myös, että epävakasta oloista ja paremman taloudellisen tilanteen toivo on yksi avioliiton solmimissyistä. Suomalainen henkilö, joka solmii lumeavioliiton voi pitää perusteena lähes mitä tahansa syytä, esimerkiksi avioliiton kautta saatavaa hienoa sukunimeä. Yhteiskunnallisesti huonommassa asemassa olevien henkilöiden peruste solmia lumeavioliitto on usein raha. (Vuori 2013)

3.4 Lumeavioliittolainsäädäntö

Suomen ulkomaalaislaissa ei ole määritelty lumeavioliittoa, mikä vaikeuttaa viranomaisen työtä lumeavioliittotapauksissa merkittävästi. Lumeavioliittojen ongelmana voidaan pitää avioliitto-oikeudellisesti sitä, että ne ovat muodollisesti täysin päteviä avioliittoja vaikka avioliittoa pidettäisiin ulkomaalaisoikeudellisessa mielessä lumeavioliittona. Täten lumeavioliittotapauksiin liittyvät samat aviovarallisuus- ja jäämistöoikeudelliset seuraamukset kuin ”oikeaan” avioliittoon. Lumeavioliitoksi todettu liitto muodostaa uuden avioliiton solmimisen esteen ja lumeavioliitto on purettava avioero- ja avioeroprosessissa. (Kangas 2012, 246-7.)

Henkilöt, jotka ovat solmineet epäilyllänsä lumeavioliiton, tuntevat syytökset usein loukkaaviksi. Suomessa Korkein hallinto-oikeus on viimeinen taho, joka ottaa kantaa ulkomaalaisasioita koskevassa päätöksenteossa, jossa selvitetään mikä merkitys solmitulle avioliitolle on annettava. (Kangas 2012, 246.)

Lumeavioliittoihin liittyvistä tapauksista voidaan nostaa esiin useita lakeja ja pykälää sekä säännöksiä, joihin vedoten lumeavioliittotapaukset ratkaistaan. Ulkomaalaislaki pysyy usein käsittelyn pohjana, vaikkei siinä erikseen säädetä lumeavioliitoista. Varsinkin pykälät 50 1. momentti, 37§:n 1. momentti, 36§:n 2. momentti, 66 a§ mainitaan usein perusteluissa. Euroopan unionin neuvoston 4.12.1997 antama päätöslauselma lumeavioliittojen estämiseksi on useimmiten käytetty tapauksissa myöskin. Siinä todetaan:

”lumeavioliitot ovat keino kiertää kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa ja oleskelua koskevia sääntöjä. Päätöslauselman kohdan 1 mukaan lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, jonka jäsenvaltiossa vakituisesti oleskeleva Euroopan unionin kansalainen tai laillisesti jäsenvaltiossa oleskeleva kolmannen maan kansalainen solmii kolmannen maan kansalaisen kanssa yksinomaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ja oleskeluluvan tai oleskelu-oikeuden saamiseksi kolmannen maan kansalaiselle kyseisessä jäsenvaltiossa. Päätöslauselman kohdan 2 mukaan voidaan olettaa, että avioliitto on solmittu maahantulosäännösten kiertämiseksi erityisesti, jos oleskeluun liittyy poikkeuksellisia seikkoja.”(Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi) (97/C/382/01)

Lumeavioliittopäätöksiin liitetään usein Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8. artikla. Tämän artiklan mukaan:

”jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.” Myöskin artikla takaa seuraavaa: ”Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

Lumeavioliittotapauksissa tämä artikla on kuitenkin usein ristiriidassa ja sen tulkintaa joudutaan arviomaan.

3.4.1 Ihmiskauppa EU:ssa ja Suomessa

Yhdistyneiden kansakuntien yhteydessä toimiva euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) tekee työtä ihmiskaupan ja sen eri muotojen parissa. HEUNI on julkaissut muun muassa raportin, jossa tutkii ihmiskaupan ja lumeavioliittojen välisiä yhteyksiä. Tutkimukset koskivat viidestä maasta kerättäviin aineistoihin (Irlanti, Latvia, Liettua, Slovakia, Viro). Tehdyissä tutkimuksissa havaittiin, että useissa lumeavioliitoissa, jotka sisältävät hyväksikäyttöä esiintyy ihmiskaupan piirteitä ja osan kyseisistä tapauksista voi tulkita ihmiskaupaksi. Kysymys siitä, missä menee raja ihmiskaupan ja muiden mahdollisten rikosten välillä menee on hankala määrittää. Hyväksikäyttöä sisältävässä lumeavioliitossa EU:n kansalainen joutuu hyväksikäytön uhriksi tai ihmiskaupan uhriksi kun solmii lumeavioliiton henkilön kanssa, joka ei ole EU:n kansalainen sekä tämän toiminnan perustana on saada oleskelulupa EU:hun. Usein raha ja mahdollisuudet vaikuttavat tapauksiin. Tulevaisuudessa on mahdollista että ilmiö koskee myös Pohjoismaita. Suomessa on tunnistettu avioliiton yhteydessä tapahtuvaa hyväksikäyttöä esimerkiksi pakkoavioliittojen yhteydessä. Näissä tapauksissa on osittain samoja piirteitä kuin tutkituissa hyväksikäyttöä sisältävissä lumeavioliitoissa. (Viuhko, Lietonen, Jokinen & Joutsen 2016)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen korvaamisesta on annettu 5.4.2011. Direktiivin tarkoituksena on ehkäistä ja torjua ihmiskauppaa sekä suojelella sen kohteeksi joutuneiden henkilöiden oikeuksia.

Direktiivissä kerrotaan seuraavaa:

”Ihmiskauppa on vakava rikos, joka tehdään usein osana järjestäytyneitä rikollisuutta, ja se on räikeä perusoikeuksien loukkaus, joka nimenomaisesti kielletään Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. Ihmiskaupan ehkäiseminen ja torjuminen on unionille ja sen jäsenvaltioille ensisijainen tavoite.”(Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU)

Ihmiskaupan tunnetuimpia muotoja ovat seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa, lapsikauppa, työvoiman hyväksikäyttö ja pakkoavioliitto. Avioliittoja, jotka solmitaan niin ettei toinen osapuolista voi vaikuttaa avioliiton solmimiseen tai puolison valintaan kutsutaan pakkoavioliitoiksi. Tällaiseen avioliittoon liittyy usein uhkaa ja painostusta. (Ihmiskauppa, Pakkoavioliitto)

Ihmiskaupan uhrien määrä on EU:ssa noussut. Vuonna 2010 tunnistettiin noin 9500 ihmiskaupan uhria. Suurin osa uhreista joutuu seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi ja suurin osa on kotoisin EU:n jäsevaltioista, mikä tarkoittaa että ihmiskauppa on EU:n sisäistä. EU:n jäsenvaltiot ovat kehittyneet huomattavasti seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupan tunnistamisessa, mutta parantamisen varaa löytyy. (Biudet 2014)

3.4.2 Lapset lumeavioliitossa

Lapsista säädetään EU:n laatimassa käsikirjassa lumeavioliitoista, jossa täsmennetään erityisesti tilanteita lumeavioliittotapauksissa, joissa jommallakummalla tai molemmilla puolisoista on vanhempainvastuu lapseen nähden. Lapsen hyvinvoinnille ja edulle tulee antaa riittävästi painoarvoa päätettäessä niiden henkilöiden maasta poistosta joilla tai jolla on vanhempainvastuu. (Käsikirja EU:n kansalaisten ja kolmansien maiden kansalaisten välisten epäiltyjen lumeavioliittojen vastaisista toimista EU:n kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevan unionion lainsäädännön yhteydessä)

Käsikirjassa korostetaan lisäksi tapauksia, joissa lumeavioliiton osapuolilla on lapsia (useimmiten lapset ovat aiemmista suhteista), on otettava asianmukaisesti huomioon lapsenoikeudet perusoikeuskirjan 24 artiklan ja ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisesti. (Käsikirja EU:n kansalaisten ja kolmansien maiden kansalaisten välisten epäiltyjen lumeavioliittojen vastaisista toimista EU:n kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevan unionion lainsäädännön yhteydessä) Euroopan Unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan mukaan:

- ”1. Lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä. Lapsen mielipide on hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti otettava huomioon häntä koskevissa asioissa.
2. Kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.
3. Jokaisella lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, jollei se ole lapsen edun vastaista.”(Euroopan Unionin perusoikeuskirjan 24 artikla)

4 LUMEA VIOLIITOT KORKEIMMAN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖSTEN VALOSSA

Suomen tuomioistuinkäytännössä asiat jaetaan asianlaadun perusteella niille kuuluville tuomioistuimille. Tuomioistuien tehtävänä on päätyä oikeudenmukaiseen lopputulokseen ja vedota päätöksissään pelkästään voimassa olevaan lainsäädäntöön. Tuomioistuimet jaetaan yleisiin tuomioistuihin, hallintotuomioistuihin sekä erityistuomioistuihin. Näistä kolmesta korkein hallinto-oikeus kuuluu hallintotuomioistuihin yhdessä hallinto-oikeuden kanssa. (Oikeuslaitos 2019)

Hallintotuomioistuimissa sovelletaan hallintolain lisäksi monia muitakin yleislakeja. Näitä voivat olla esimerkiksi laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), kielilaki (423/2003) ja laki oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa (381/2007). (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi)

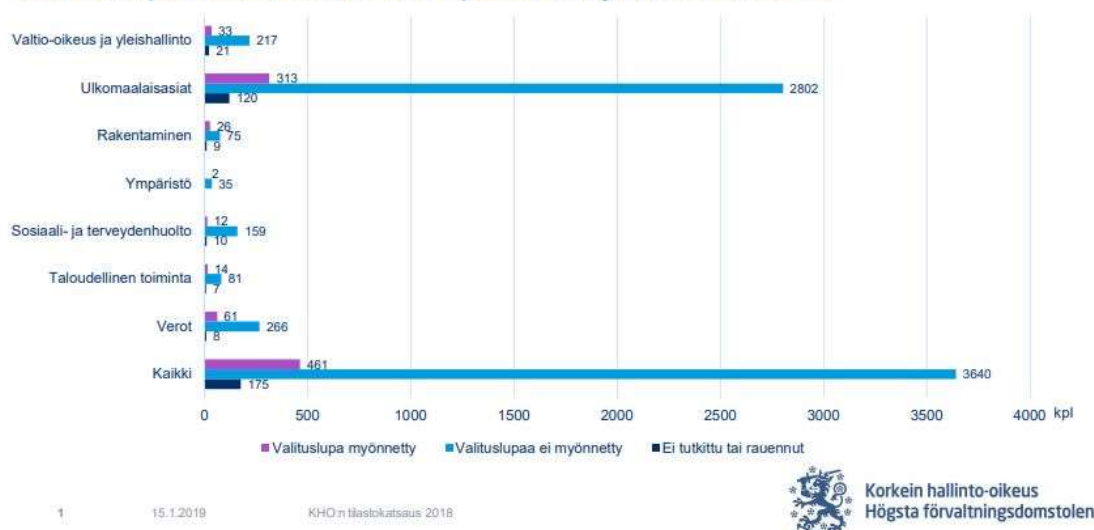
Korkein hallinto-oikeus on ylin hallintotuomioistuin ja käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa. Suurin osa korkeimmassa hallinto-oikeudessa ratkaistavista asioista tulee valituslupahakemuksina tai valituksina muista hallintotuomioistuimista. Menettely on enimmäkseen kirjallista, katselmuksia ja suullisia käsittelyjä järjestetään vuosittain vain alle kymmenen. Toimiala on laaja ja käsiteltäviä asioita on laidasta laitaan. (Korkein hallinto-oikeus)

”Oikeusjärjestelmän perusteisiin kuuluu lainalaisuus ja jokaisen oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen käsiteltäväksi. Muutoksenhakuoikeus ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet on turvattu lailla” (korkein hallinto-oikeus)

Korkeimman hallinto-oikeuden teettämistä tilastoista selviää, että käsiteltävistä valituslupa-asioista eniten vuonna 2018 työllisti ulkomaalaisasiat. Yhteensä ulkomaalaisasioihin liittyviä valituksia ilmeni yli 3000 kappaletta. (korkein hallinto-oikeus)

Kuva 2, Valituslupa-asioden määrä 2018, (korkein hallinto-oikeus, 2018)

Valituslupa-asioden määrä pääasiaryhmittäin 2018

Seuraavien esimerkkitapausten avulla on tarkoitus tuoda esiin luvemioliittoepäily tilanteita korkeimman hallinto-oikeuden käsittelemien valitusten perusteella. Tapauksista on pyritään löytämään yhteneväisyyksiä ja esitellä erityyppisiä tilanteita sekä lähtökohtien vaikutuksia päätöksiin. Tapaukset olen valinnut sen mukaan, että jokaisesta löytyisi sellaisia seikkoja ja lähtökohtia, jotka vaikuttavat päätökseen eritavoin.

Joissain seuraavista tapauksista käytetään käsitettä perheenkokoaja, jolla tarkoitetaan henkilöä, joka oleskelee Suomessa, ja jonka Suomessa oleskelun

perusteella ulkomailla olevalle perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella. (L 30.4.2004/301)

4.1 Perhesiteen katkeaminen ja yhteiselämän viettäminen kotimaassa

Korkein hallinto-oikeus käsitteli vuonna 2018 tapausta Nigerian kansalaisen sekä Suomen kansalaisen välillä olevaa lumeavioliittoepäilyä. Asiaa oli käsitellyt hallinto-oikeus, jonka ratkaisusta tapaus tuli valituksena käsiteltäväksi korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tapauksessa Nigerian kansalainen oli avioitunut Suomen kansalaisen kanssa ja perhesiteen perusteella saanut pysyvän oleskeluluvan Suomeen. Kyseinen perheside, tässä tapauksessa avioliitto Suomen kansalaisen kanssa kuitenkin katkesi. Tämän jälkeen Nigerian kansalainen avioitui toisen omasta kotimaastaan Nigeriasta kotoisin olevan henkilön kanssa. Heillä oli yhteinen lapsi ja avioitumisen perusteella kumpikin haki oleskelulupaa perhesiteen perusteella.

Tapauksen käsittely alkoi Maahanmuuttovirastossa, jossa ei myönnetty oleskelulupaa kummallekaan hakijalle. Maahanmuuttoviraston mukaan oli aihetta epäillä, että Nigerian kansalaisen aiemmin solmittu avioliitto oli solmittu maahantuloa tai maassa oleskelua koskevia säännöksiä kiertämällä. Tämän lisäksi Maahanmuuttovirasto nosti esiin hakijoiden mahdollisuuden viettää perhe-elämää yhteisessä kotimaassaan. Tämä luo perusteen, jolloin oleskelulupahakemusten hylkääminen oli myös ulkomaalaislain 47 §:n 5 momentin mukainen. Mainitun säännöksen toinen virke kuuluu:

"Päätöksenteossa on kuitenkin otettava huomioon Suomessa jo luvallisesti asuvan henkilön mahdollisuus muuttaa takaisin kotimaahansa tai johonkin muuhun maahan viettämään perhe-elämää, jos perhesiteiden voidaan kokonaisuudessaan katsoa painottuvan sinne."

Tapaus eteni valituksena hallinto-oikeuteen, joka puolestaan arvioi, ettei aiempaa avioliittoa voitu katsoa solmitun maahantuloa koskevien sääntöjen kiertämiseksi. Sen mukaan oleskelulupahakemukset oli kuitenkin voitu hylätä samaisen ulkomaalaislain 47 §:n 5 momentin nojalla.

Asiasta valitettiin korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jossa todettiin että perheenkokoaja ja oleskeluluvan hakijat olivat henkilöitä, joihin sovelletaan perheenyhdistämisdirektiiviä (2003/86/EY). Perheenyhdistämisdirektiivin tarkoituksena on pyrkiä suojaamaan perhe-elämää ja siinä vahvistetaan ne edellytykset, joiden täytyessä jäsenvaltioissa laillisesti oleskelevilla kolmansien maiden kansalaisilla on oikeus perheenyhdistämiseen. Tässä tapauksessa kysymykseen tulee tulkinta ulkomaalaislain perheenyhdistämistä koskevaa sääntelyä ja sovellettava sitä ottaen huomioon perheenyhdistämisdirektiivistä johtuvia vaatimuksia. Korkein hallinto-oikeus totesi ettei ulkomaalaislain 47 §:n 5 momentin toisen virkkeen sisältämää oikeusohjetta voitu soveltaa ainoana ja itsenäisenä perusteena evätä hakijoiden perhesideperusteiset oleskelulupahakemukset.

Maahanmuuttoviraston ja hallinto-oikeuden päätökset kumottiin ja asia palautettiin Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.” (Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. 2018:48) Tässä tapauksessa korkein hallinto-oikeus käytti korkeinta valtaansa ja kumosi kaikki aiemmat päätökset asiasta. Käsitelystä on havaittavissa suhteiden hankaluus; suhteita voi tulkita monin tavoin ja suhteita on hyvin erilaisia.

4.2 Laittoman maassaoleskelun vaikutus

Korkein hallinto-oikeus käsitteli vuonna 2017 hallinto-oikeudesta tulleen valituksen perusteella tapausta, jossa oli kyseessä algerialaisen ja suomalaisen välillä oleva lumeavioliittoepäily. Tapauksessa Algerian kansalainen oli saapunut Suomeen laittomasti vuonna 2010 tai 2011. Vuonna 2012 hän haki kansainvälistä suojelua. Henkilön maassa oleskelua oli ruvettu selvittämään, sillä poliisi oli ottanut henkilön kiinni rikoksesta epäiltynä. Selvittelyissä ilmeni, että kyseinen henkilö oli aiemmin peruuttanut turvapaikkahakemuksensa, perusteena oli ollut solmittu avioliitto suomalaisen kanssa ja täten henkilö haki oleskelulupaa

perhesiteen perusteella eikä turvapaikkaa. Oleskeluluvan perusteena ollut avioliitto päättyi kuitenkin eroon ja algerian kansalainen jäi ilman oleskelulupaa, minkä lisäksi hän käännytettiin takaisin kotimaahansa Algeriaan sekä viiden vuoden pituiseen maahantulokieltoon. Kiellosta ja käännyttämisestä huolimatta henkilö oli jatkanut oleskelua laittomasti Suomessa ja vuonna 2015 haki uudelleen perhesiteen perusteella oleskelulupaa Maahanmuuttovirastosta. Käsittely alkoi ja Maahanmuuttovirasto katsoi, että oli perusteltua aihetta epäillä henkilön tarkoituksena oli kiertää maahantuloa koskevia säännöksiä ulkomaalaislain 36 § 2 momentin tarkoittamalla tavalla.

Hakija valitti Maahanmuuttoviraston päätöksestä hallinto-oikeuteen, jossa hakemus hylättiin. Hallinto-oikeuden perusteluihin kuului tosi seikka siitä, että hakija oli oleskellut maassa laittomasti viimeiset vuodet, tätä voidaan jo itsessään pitää maahantulosäännösten kiertämisenä. Hallinto-oikeus katsoi, ettei sillä aikoiko hakija viettää todellista elämää uuden puolisonsa kanssa ollut merkitystä muiden ilmenneiden seikkojen rinnalla. Hallinto-oikeus lausui lisäksi ottaneensa huomioon avioliiton solmimishetkellä osapuolien täytyi olla tietoisia, ettei perhe-elämän viettäminen Suomessa ole heille välttämättä mahdollista.

Korkein hallinto-oikeus oli tapauksessa samalla linjalla hallinto-oikeuden kanssa ja asiassa esitettyihin perusteluihin. Hallinto-oikeuden päätöstä ei muutettu. (Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. 2017:41) Tässä tapauksessa lopputulos oli kutakuinkin selvä. Hakija oli toiminut tiedostaen lakia vastaan useassa asiassa, eikä asiaa voitu aiempien tekemisten perusteella käsitellä tämän syvällisemmin. Niinkuin hallinto-oikeuden päätöksestä kävi ilmi, ettei avioliiton toden peräisyydellä ollut merkitystä päätökseen.

4.3 Oleskeluluvan perusteen puuttuminen

Vuonna 2016 korkeimpaan hallinto-oikeuteen tuli valituksena tapaus, jonka oli käsitellyt aiemmin Poliisilaitos. Poliisilaitos oli peruuttanut jatko-oleskeluluvan oleskeluluvan perusteen puuttumisen johdosta. Perusteen puuttuminen tarkoitti

tässä tapauksessa sitä, että hakija oli saanut perhesiteen perusteella oleskeluluvan, mutta hakijan puoliso oli menehtynyt työtapaturmassa. Poliisilaitos katsoi, ettei niitä edellytyksiä jonka perusteella oleskelulupa oli aiemmin myönnetty enää ollut olemassa.

Peruuttamisharkinnassa oli kuitenkin otettava huomioon oleskeluluvan peruuttamista koskevan säännöksen esityöt. Niistä kävi ilmi, että jos perheside katkesi syystä, joka ei johtunut hakijasta, ja jos ulkomaalainen oli jo asettunut Suomeen, tarkoituksena oli, että lupaa ei peruuteta. Tämän lisäksi voitiin ottaa huomioon säännös jatkoluvan myöntämisestä hakijalle, jonka oleskeluluvan edellytyksenä ollut perheside oli päättynyt. Se tuki tulkintaa, jonka mukaan oleskelulupaa ei tullut peruuttaa, jos ulkomaalaisella oli kiinteät siteet Suomeen. (Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. 2016:170) Korkein hallinto-oikeus katsoi tässä tapauksessa, että oleskelulupa tuli myöntää hakijalle hänen aviopuolisonsa kuolemasta huolimatta.

4.4 Perhesiteen muuttuminen

Seuraavassa tapauksessa oli hakijana Gambian kansalainen, joka hake oleskelulupaa perhesiteen perusteella. Maahanmuuttovirasto katsoi hakijan solmineen avioliiton Suomen kansalaisen kanssa maahantulosäännösten kiertämistarkoituksessa. Avioliitto, jonka perusteella oleskelulupaa haettiin oli päättynyt avioeroon. Avioeron jälkeen hakija oli hakenut kaksi kertaa oleskelulupaa työn perusteella, jotka poliisi oli hylännyt. Hakija solmi toisen avioliiton viiden kuukauden tuttavuuden jälkeen tietoisena kielteisistä oleskelulupapäätöksistä sekä kymmenen päivää sen jälkeen, kun hän on saanut tiedon poliisin tekemästä karkottamisesityksestä. Esitettyjen seikkojen lisäksi hakija on tuomittu lievästä pahoinpitelystä sekä hakijasta on vireillä syyte, jossa häntä epäillään raiskauksesta ja törkeän pahoinpitelyn yrityksestä

Maahanmuuttovirasto katsoo, että näistä syistä: tuomiosta ja rikossyytteistä voidaan todeta ettei hakija ole sopeutunut suomalaiseen yhteiskuntaan ja

oleskeluluvan myöntämistä vastaan on olemassa ulkomaalaislain 36 §:ssä mainittuja yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä perusteita. Oleskelulupaa ei olisi myöskään mahdollista myöntää näiden seikkojen perusteella, vaikka hän olisi saapunut Suomeen ilman oleskelulupaa.

Tapaus eteni valituksena korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kho myönsi valitusluvan ja käsitteli tapauksen uudelleen. Kho:ssa nousi ratkaistavaksi kysymykseksi voidaanko perhesiteeseen perustuvan oleskelulupahakemuksen edellytykset arvioida siitä huolimatta, että hakija on hakenut oleskelulupaa eri perhesiteen perusteella kuin mihin hän on valitusvaiheessa vedonnut. Vai voidaanko edellyttää hakijan saattavan vireille uuden oleskelulupahakemuksen uuden perhesiteen perusteella. Näiden lisäksi karkoituksen edellytykset tulee arvioida. Tapauksessa korkein hallinto-oikeus puolsi hallinto-oikeuden päätöstä, karkoituspäätös jäi voimaan eikä oleskelulupaa myönnetty. (Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. 2015:137)

4.5 Suullinen käsittely Hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeudessa on mahdollista vaatia suullista käsittelyä. Seuraava tapaus kuvaa suullisen käsittelyn merkistystä lumeavioliittotapauksissa. Korkein hallinto-oikeus on tapauksessa antanut kantansa suulliseen käsittelyyn sekä tuonut esiin tilanteen, jossa suullinen käsittely on toteutettava. Yleisti ottaen hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, mikäli asianosainen tätä pyytää. (Oikeus.fi)

Maahanmuuttovirasto piti oleskelulupahakemuksen perusteena olevaa perhesidettä lumeavioliittona. Maahanmuuttovirasto oli päätöksessään hylännyt oleskelulupahakemuksen perhesiteen perusteella sekä päättänyt käännyttää hakijan takaisin kotimaahansa Kosovoon. Maahanmuuttovirasto oli perustellut päätöstään yhteisen kielen puuttumisella, nopealla avioitumisella sekä hakijoiden kertomukset hääjuhlasta ja arjesta yhteisessä kodissa poikkesivat merkittävästi toisistaan.

Perusteluita tukee myöskin hakijan aiempi toiminta viranomaisten kanssa. Hakija oli saapunut Suomeen turvapaikanhakijana ja väittänyt ettei hänellä ole passia, vaikkakin viranomaiset näkivät, että passi on myönnetty hakijalle Kosovossa vain muutamaa kuukautta aiemmin. Täten turvapaikkahakemus hylättiin. Tämän jälkeen hakija haki työntekijän oleskelulupaa Suomesta ja avioitui, kun työpaikka olisi pitänyt laittaa yleiseen hakuun.

Asiaa käsitteli seuraavaksi hallinto-oikeus. Hakija oli pyytänyt suullista käsittelyä. Hallinto-oikeudella on kuitenkin mahdollisuus jättää suullinen käsittely toimittamatta, mikäli he katsovat laadun vuoksi tai muusta syystä suullisen käsittelyn olevan ilmeisen tarpeeton. Hallinto-oikeus katsoi tarpeettomuuden nojalla, ettei asiasta käydä suullista käsittelyä. Hallinto-oikeus tarttui samoihin perusteisiin lumeavioliittoon nähden kuin maahanmuuttovirasto, eikä asiassa ilmennyt sellaisia seikkoja, että oleskelulupa olisi pitänyt myöntää. Kun oleskelulupaa ei myönnetty, ei ole myöskään olemassa seikkoja minkä perusteella käännyttämispäätöstä tulisi muuttaa.

Hakijat valittivat korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Perusteena suullisen käsittelyn vaatiminen ja käännyttämispäätöksen täytäntöönpanon kieltäminen siihen asti kunnes asia on ratkaistu.

Käsittelyssä korkein hallinto-oikeus totesi, että hallinto-oikeuden olisi tullut toimittaa vaadittu suullinen käsittely asiassa. Hakijalle kuuluu mahdollisuus todistaa Lumeavioliitto-olettaman kumoavaa tietoa. Hakijat vetoavat aikaisempiin lausuntoihinsa vedoten tulkkaukseen sekä erilaisesta tavasta huomioida asioita. Aviopuolisoiden mukaan myöskin Maahanmuuttoviraston päätös on perustunut virheellisiin tietoihin koskien avioparin yhteiselämää. Tapauksessa avioliiton luonne on olennainen osa ja korkein hallinto-oikeus katsoi että hallinto-oikeuden olisi tullut hyväksyä vaatimus suullisesta käsittelystä.

Näillä perustein tapaus palautetaan uudelleen hallinto-oikeuden käsiteltäväksi suullisesti ja tämän jälkeen ratkaistaan uudelleen. Hakijan vaatima käännytyksen

täytäntöönpanon kieltämisestä ei voida lausua, sillä hakija on jo käännytetty Kosovoon.(Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. 2011:177)

Tässä tapauksessa sovellettiin tiukasti hallintolainkäyttölain 38 §:n 1 momenttia. Momentin mukaan:

”hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. Hallinto-oikeus on pitänyt suullisen käsittelyn toimittamista ilmeisen perusteettomana ottaen huomioon perusteet, joiden vuoksi valittajat ovat pyytäneet suullisen käsittelyn toimittamista, selvitys, jota he ovat ilmoittaneet siinä esittävänsä, sekä asiakirjoista muutoin saatava selvitys.” (Hallintolainkäyttölaki)

4.6 Perheen perustaminen vai perheenyhdistäminen?

Ulkomaalaislain 39 §:n 1 momentti säätelee, että oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, jotta ulkomaalaisen toimeentulon tulee olla turvattu. Toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäisessä tapauksessa poiketa, jos siihen on poikkeuksellisen painava syy tai lapsen etu sitä vaatii. Toimeentulo katsotaan turvatuksi, mikäli maassa oleskelu kustannetaan ansiotyöllä, yritystoiminnalla, eläkkeellä, muulla varallisuudella tai tulolähteillä. Seuraavassa tapauksessa punnitaan avioliiton, toimeentulon sekä lapsen edun merkitystä.

Tansanian kansalainen oli saapunut Suomeen vierailuviisumilla, viisumi mahdollistaa ulkomaalaiselle maahantulon Suomeen sekä sallii lyhytaikaisen oleskelun. Hakijan viisumin voimassaolo oli 21 päivää.

Hallituksen esitys (HE 28/2003 vp) mukaan ulkomaalaisella tulisi pääsääntöisesti olla oleskelulupa, kun hän saapuu maahan.

Tansanian kansalainen solmi 10 päivän maassaoleskelun jälkeen avioliiton Suomessa asuvan Tansanian kansalaisen kanssa, jolla oli pysyvä oleskelulupa

Suomessa. Hakijan puolisollla oli kaksi lasta, jotka eivät olleet hakijan omia, mutta hänen kertomansa perusteella hakijalla on vahva side puolisonsa lapsiin.

Maahanmuuttovirasto hylkäsi hakijan perhesiteen perusteella tekemän oleskelulupahakemuksen sekä määräsi hakijan käännyttäväksi kotimaahansa Tansaniaan. Maahanmuuttovirasto perustelee päätöstään puolisoiden ristiriitaisilla tiedoilla heidän suhteensa alkamisesta sekä avioliittopäätöksestä. Tämän lisäksi avioituminen on tapahtunut ensi tapaamisella. Maahanmuuttovirasto katsoo myöskin, ettei hakijan toimeentulo Suomessa ole turvattu, sillä hakijan puolison eikä hänen itsensä tulot kykene kattamaan hakijan elämää Suomessa. Tätä tukee Hallituksen esityksen (28/2003 vp) 39 §:n, jonka mukaan yhteiskunta ei vastaisi ulkomaalaisen oleskelusta aiheutuvista kustannuksista, vaan kustannukset hoitaisi oleskeluluvan saaja itse, hänen perheenjäsenensä, sukulaisensa tai muu taho.

Hallinto-oikeus käsitteli asiaa valituksena. Hallinto-oikeus piti suullisen käsittelyn asiassa ja piti siinä ilmeneviä seikkoja niin painavina, että palautti asian Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi uudelleen oleskeluluvan myöntämistä varten. Esiinnousseita seikkoja suullisessa käsittelyssä oli tarkennettu kuvaus avioliitosta ja sen solmimisesta, opiskelu Suomessa, työnhakumahdollisuudet, sekä lasten suhtautumisesta hakijaan. Toinen lapsista kutsuu hakijaa isäksi. Tapauksessa kuultiin myös todistajaa, joka oli kertonut yhtenevästi avioparin kertomien kanssa parin perhe-elämästä ja lasten suhtautumisesta hakijaan, sekä perheen tulevaisuuden suunnitelmista. Hallinto-oikeus toteaa, ettei toimeentulo ole kuitenkaan turvattu. Edellämainittuja seikkojen perusteella voidaan kuitenkin pitää tilannetta kokonaisuudessaan arvostellen toimeentuloedellytyksestä poikkeamiselle on poikkeuksellisen painava syy.

Maahanmuuttovirasto pyysi valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituslupa myönnettiin ja Maahanmuuttovirasto vaati perusteineen hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista. Maahanmuuttovirasto lausui että asiassa on kyse perheen perustamisesta eikä perheenyhdistämisestä. Puolisot ovat tiedostetusti avioituneet tilanteessa, jossa toinen on asunut Suomessa lapsineen ja toinen

Tansaniassa. Lasten muutolle kotimaahansa ei nähdä muuta estettä kuin perheen halu asua Suomessa.

Hallinto-oikeuden ratkaisun perusteella ei viitata siihen, että ulkomaalaisella olisi ehdoton oikeus valita perheensä asuinpaikaksi Suomi pelkästään sillä perusteella, että toinen puolisoista ja Suomessa syntynyt lapsi asuvat Suomessa. Maahanmuuttovirasto nosti valituksessa esiin, ettei hallinto-oikeus ollut ottanut huomioon tosiasiaa siitä, että hakijan olisi pitänyt hakea oleskelulupaa Suomeen jo saapuessaan maahan, eikä viisumia jolla hän oli Suomeen saapunut. Ulkomaalaislain 49 §:n mukaan oleskelulupa voidaan myöntää Suomessa haettuna, jos edellytykset oleskeluluvan myöntämiseksi ulkomailla ovat olemassa ja oleskeluluvan hakemista kotimaassa pidettäisiin poikkeuksellisesti kohtuuttomana. Tässä tapauksessa puoliset eivät ole voineet vedota kohtuuttomuuteen, koska alusta saakka on ollut selvää, että A:n toimeentulo ei olisi turvattu Suomessa eikä hän siis täyttäisi oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että Tansanian kansalaiselle myönnettävä oleskelulupa edellyttää turvattua toimeentuloa, jollei poikkeamiseen ole painavaa syytä tai lapsen etu sitä vaadi. Ratkaistavaksi jäi onko asiassa poikkeuksellisen painavaa syytä, jonka perusteella toimeentuloedellytyksestä tulisi poiketa. Tällaista syytä ei tapauksessa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaisesti löytynyt joten hakijalle ei myönnetty oleskelulupaa ja hänet käännyttiin takaisin kotimaahansa Tansaniaan. Hallinto-oikeuden päätös kumottiin ja Maahanmuuttoviraston päätös saatettiin voimaan. (Finlex.fi, KHO:2010:17)

4.7 Poikkeukselliset seikat ja avioliitto

Vuonna 2018 korkein hallinto-oikeus käsitteli valitusta, joka koski Gambian kansalaista (hakija) sekä hänen aviopuolisoaan (perheenkokoaja).

Maahanmuuttovirasto oli hylännyt perhesiteen perusteella haettua oleskelulupaa ja perustellut päätöstään maahantuloa koskevien säännösten kiertäminen.

Tapauksesta valitettiin hallinto-oikeuteen ja vedottiin pyyntöön suullisesta käsittelystä. Suullisessa käsittelyssä olisi mahdollista selventää hakijan sekä perheenkokoajan välistä avioliittoa muun muassa käyttäen todistajina perheenkokoajan lasta sekä hakijan ystävää. Hallinto-oikeus kuitenkin katsoi, että epäily maahantulosäännösten kiertämisestä perustuu olennaisilta osin hakijan maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyviin seikkoihin ja näistä seikoista on saatavissa asiakirjaselvitystä. Myöskin asianosaisia on kuultu perhesiteestä jo hakemusmenettelyssä.

Hakija oli saapunut Suomeen syyskuussa 2016 Italian myöntämällä oleskeluluvalla, hänellä oli oleskelulupa Italiaan turvapaikan perusteella vuoden 2018 tammikuuhun. Hakija ja perheenkokoaja avioituivat helmikuussa 2017 maistraatissa. Suullinen kuuleminen on tapahtunut vuoden 2018 tammikuussa ja puoliset ovat kertoneet avioitumisestaan sekä tapailustaan vuosina 2015-2017.

Hallinto-oikeus katsoi, ettei tapauksessa ole syytä muuttaa Maahanmuuttoviraston päätöstä.

Hakija on pyytänyt lupaa valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja tämä hänelle myönnettiin. Hakija pyytää hallinto-oikeuden ja maahanmuuttoviraston päätösten kumoamista sekä vaatii suullista käsittelyä hallinto-oikeudessa. Näiden vaatimusten tueksi hakija on esittänyt hallinto-oikeuden päätöksen epäselvästä syystä, hänen mukaan päätöksestä ei käy selvästi ilmi, onko hakemus hylätty lumeavioliittona vai hakijan aiemman menettelyn perusteella.

Hallinto-oikeus on suullista käsittelyä koskevan vaatimuksen hylätessään todennut arvion perustuvan olennaisesti valittajan menettelyyn, mutta toisaalta valituksen hylätessään vedonnut avioliiton luonteeseen todeten, että valittaja on

solminut avioliiton täysin eri elämäntilanteessa olevan perheen kokoajan kanssa. Asiassa tulee kysymykseen milloin avioliitto on näytetty lumeavioliitoksi ja myös siitä onko hakijan menettelyä pidettävä sellaisena, että säännöstä ulkomaalaislain 36§:n 2 momentin tulkinnassa voidaan soveltaa. Hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston arvio lumeavioliitosta perustuu siihen, että puolisoiden asiaan on katsottu liittyvän poikkeuksellisia seikkoja, näitä seikkoja ovat puolisoiden yksi ainoa tapaaminen ennen hakijan muuttoa Suomeen sekä tosiasiaa siitä, että hakija on oleskellut maassa laittomasti ennen oleskeluluvan hakemista perhesiteen perusteella.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että oikeuskäytännön mukaan kun on perusteltu aihe epäillä lumeavioliittoa, siirtyy hakijalle näyttötaakka siitä, että epäily on aiheeton. Lisäksi korkein hallinto-oikeus pohti voidaanko hakemus hylätä ulkomaalaislain 36§:n 2 momentin nojalla. Momentin mukaan oleskelulupa on mahdollista jättää myöntämättä, jos on perusteltua aihetta epäillä ulkomaalaisen tarkoituksena olevan maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen.

Kho katsoo, ettei hakijan aiempaa laitonta maassa oleskelua voida pitää niin moitittavana seikkana. Kho toteaa, että hakijalle tulee myöntää suullinen käsittely hallinto-oikeudessa ja kumoaa tapauksessa hallinto-oikeuden päätöksen ja palauttaa asian suullisen käsittelyn toimittamista varten hallinto-oikeudelle. (KHO: 5680/2018)

Kaikissa käsittelemissäni tapauksissa on erilaisia tilanteita ja lähtökohtia avioliiton solmimisen kannalta. Tapauksiin liittyy erilaisia vaikuttavia seikkoja, mutta jokaisessa lumeavioliittoa arvioidaan samalla tavalla. Kiinnitetään huomiota puolisoiden omiin kertomuksiin, niiden mahdollisiin eroavaisuuksiin. Yhteisen kielen puuttuminen tai muut kielelliset ongelmat, jotka vaikuttavat normaaliin elämään. Avioliiton solmimisen ajankohta on myöskin noussut useassa tapauksessa esiin, lyhyen ajan tuntemisen jälkeen solmittu liitto herättää omat epäilyksensä. Kaikissa esitetyissä tapauksissa avioliitto on solmittu nopeasti ja

neljä seitsemästä käsittelemästäni tapauksesta sisäsi tilanteen, jossa hakija oli yrittänyt ennen avioitumista saada muulla perusteella oleskeluluvan Suomessa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Viimeisessä luvussa esitän ja analysoin tutkimuksessa ilmenneet keskeisimmät tulokset. Pohdin sitä, kuinka hyvin saadut tulokset vastasivat tutkimusongelmaani sekä sitä, miten tutkimus mielestäni onnistui ja miten luotettava tutkimus on. Lisäksi esittämiini tutkimuskysymyksiin poimin vastauksia käsitellyistä tapauksista. Lopussa esitän mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia.

5.1 Tutkimustulokset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuiden perusteella löytyykö lumeavioliittojen kielteisistä päätöksistä yhteneväisyyksiä sekä keskeisiä perusteita lumeavioliittoilmiön toteamiseen. Lisäksi pystyvä vastaamaan alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Tutkimuksessa havaittujen seikkojen perusteella voi todeta, että lumeavioliitot ovat erittäin vaikeita havaita. Siksi voineekin olettaa, että lumeavioliittoja pidetään eräänlaisena polkuna saada oleskelulupa.

Tutkimukseen otetuista tapauksista voidaan havaita perusteita, jotka viittaavat viranomaisessa lumeavioliittoepäilyyn. Näitä perusteita voi olla puolisoiden eriävät kertomukset esimerkiksi heidän yhteisestä elämästä tai tavasta jolla ovat tutustuneet sekä päätös avioliiton solmimisesta. Aiemmin käsittelemässäni tapauksessa koskien Tansanian kansalaista (KHO:2010:17) Maahanmuuttovirasto perusteli kielteistä päätöstään ristiriitaisilla tiedoilla suhteen alkamisesta sekä avioliittopäätöksestä, jonka lisäksi avioituminen on tapahtunut ensi tapaamisella. Avioliiton nopea solmiminen on myös yksi piirre, joka nousi käsitellyissä tapauksissa ilmi. Tapauksessa KHO:2015:137 avioliitto solmittiin viiden kuukauden toistensa tuntemisen jälkeen, mikä puolsi muiden seikkojen ohella kielteistä päätöstä. Kielelliset ongelmat ovat myöskin yksi esiin nousseista perusteista, avioparin yhteisen kielen puuttuminen kyseenalaistaa yhteisessä arjessa käytävän kommunikoinnin. Lisäksi käsittelemissäni tapauksista neljä

kuudesta oli tilanne, jossa hakija oli ennen oleskeluluvan hakemista perhesiteen perusteella yrittänyt hakea muuta kautta oleskelulupaa, tämä on Maahanmuuttoviraston mukaan yksi seikoista, joihin se kiinnittää huomiota hakemuksien käsittelyvaiheessa. (Maahanmuuttovirasto 2019)

Tavoitteenani oli saada alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiini vastaukset. Tutkimuskysymyksiäni olivat: Löytyykö lumeavioliittojen kielteisistä päätöksistä yhteneväisyyksiä? Minkälaisia ovat lumeavioliiton määrittelyyn liittyvät ongelmat? Mikä on lumeavioliittojen suurin ongelma? Miksi lumeavioliittojen määrät ovat nousseet ?

Ensimmäiseen kysymykseen yhteneväisyyksissä vastasin ylempänä, näitä löytyi ja niitä oli nopea avioituminen, yhteisen kielen puuttuminen sekä eriävät kertomukset yhteisistä asioista.

Kysymykseen minkälaisia ovat lumeavioliittojen määrittelyyn liittyvät ongelmat, niin tutkimuksen perusteella voi sanoa, että ongelmat syntyvät juuri siitä, kun suhteita on hyvin erilaisia. Suhteiden tulkitseminen ulkopuolisena voi antaa hyvin erilaisen kuvan suhteesta, mikä se todellisuudessa avioparin mielestä on. Lisäksi se, ettei lumeavioliittoa ole määritelty Suomen laissa vaikeuttaa viranomaisen työtä oleellisesti.

Kolmantena kysymyksenäni oli, että mikä lumeavioliitoissa on suurin ongelma. Tähän kysymykseen vastaaminen vaatisi laajempaa tutkimusta aiheesta, mutta ainakin yksi suurimmista ongelmista on muodostunut avioliitto joka on muodollisesti pätevä, muttei kuitenkaan todellinen. Lumeavioliittoiin mahdollisesti liittyvät ihmiskaupat tai pakkoavioliitot ovat myöskin lumeavioliittojen varjoilmiöitä.

Viimeinen eli neljäs kysymykseni oli, että miksi lumeavioliittoja koskevien oleskelulupahakemusten määrät ovat nousseet. Tähän voin todeta vaikuttavan ainakin ihmisten liikkuvuuden lisääntymisen maailmalla. Lisäksi on mahdollista, että avioliiton solmimista pidetään ”helpompana” tapana saada oleskelulupa

Suomessa. Määrän nousuun voi olla myös kytköksissä oleskelulupien hakemisen lisääntyminen, joka juontaa juurensa maahanmuuton lisääntyvyydestä.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuuteen pyrin vaikuttamaan käyttämällä laadukkaita lähteitä. Näitä lähteitä ovat Suomen laki, hallituksen esitykset, oikeuskirjallisuus sekä korkeimman hallinto-oikeuden päätökset. KHO:n päätöksiä valittaessa otin työhöni erityyppisiä päätöksiä, joissa tilanteet ja lähtökohdat olisivat mielenkiintoisia ja niistä saisi mahdollisimman laajan käsityksen. Työssä käsitellyt tapaukset ovat vuosilta 2010-2018, sillä halusin tapauksien olevan mahdollisimman uusia. Pyysin työhöni tapauksia myös korkeimmasta hallinto-oikeudesta, saaduista tapauksista otin työhöni mukaan tapauksen 5680/2018.

Luotettavuutta olisi voinut parantaa lisäämällä tutkittavia ratkaisuja ja saada niistä laajempi kokonaisuus sekä toteuttaa mahdollisia haastatteluja.

5.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessin alku ja aloittaminen oli haastavaa. Aiheenvalinnan jälkeen työ alkoi innostamaan ja lähdin työstämään tutkimussuunnitelmaa. Suunnitelman alussa pohdin paljon, että mihin suuntaan haluan työn viedä ja mitä asioita haluan työssä korostaa. Tutkimuskysymysten laatiminen tuntui myös haastavalta. Perehdyin aiheeseen tarkoin ja laadin alustavan sisällysluettelon. Sisällysluettelo olikin ikään kuin työn perusta, luettelo on kirjoittamisen edetessä muuttunut paljon nykyiseen muotoonsa.

Avioliittolaki ja ulkomaalaislaki olivat yleisimpiä työssä käytettyjä lakeja. Niihin perehtyminen avasi paljon uusia asioita myös itselleni. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen käyttäminen olivat mielestäni hyvä idea tähän työhön. Opin paljon uutta ja haastoin niin omia hermoja kuin itseänikin. Työn tekeminen opetti käsittelemään laajoja kokonaisuuksia sekä rajaamaan niitä sopivaan muotoon. Oman tekstintuottaminen ja tiedonhakutaitoni ovat myöskin parantuneet.

5.4 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen aiheesta olisi mahdollista tehdä monen tyyppisiä tutkimuksia, koska aihetta on tutkittu niin vähän. Tämän tutkimuksen toteuttamisen aikana tuli mieleeni, että olisi mielenkiintoista tutkia ihmiskaupan ja lumeavioliittojen välillä olevia tapauksia enemmän. Kirjoitin työssäni yhden kappaleen ihmiskaupan ja lumeavioliiton yhteyksistä, joka tuntui todella mielenkiintoisella. Kyseisen aiheen voisi toteuttaa EU:n tasolla. Toinen mieleeni tullut tapa lähestyä aihetta voisi olla hakijan näkökulma, jossa olisi mahdollista kertoa tapauksista, joissa avioliitto on tuomittu lumeavioliitoksi vaikka avioliitto olisi sitä ollut. Tämän tyyppistä tutkimusta voisi täydentää haastatteluiden avulla.

LÄHTEET

Avioliitot ja Avioerot, Viitattu 1.10.2019, Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html

Biudet, E. 2014. Kansallinen ihmiskaupparaportoiija kertomus 2014. Helsinki. Grano.

Dunderfelt T. 2014. Rakas parisuhde. Helsinki. Dialogia Oy.

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö.
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU. Viitattu 14.4.2019
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EN>

Euroopan unionin perusoikeuskirja, 24 artikla- Lapsen oikeudet. Viitattu 6.11.2019. <https://fra.europa.eu/fi/charterpedia/article/24-lapsen-oikeudet>

Euroopan unionin neuvoston päätöslauselma toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi. (97/C 382/01). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A31997Y1216%2801%29>

Exploitative Sham Marriages: Exploring the Links between Human Trafficking and Sham Marriages in Estonia, Ireland, Latvia, Lithuania and Slovakia, Viuhko, Lietonen, Jokinen, Joutsen. 2016. Viitattu 8.8.2019

Fingerroos, O & Tapaninen, A-M & Tiilikainen, M 2016. Perheenyhdistäminen. Tampere. Vastapaino Oy.

HE 198/2005. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. Viitattu 5.8.2019 <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050198>

HE 29/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. Viitattu 5.8.2019
<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2018/20180029#idp450747712>

Helminen, P. 2017 Oleskelulupa-asioiden perusteet. Viitattu 7.10.2019
<https://www.slideshare.net/KOTOoske/oleskelulupa-asioiden-perusteet>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki.

- Hoppu, E & Hoppu, K. 2016. Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. Helsinki. Talentum Pro.
- Juvonen A-M, 2012. Maahanmuuton juridiikan kehittyminen Suomessa. Porvoo. Bookwell Oy.
- Kangas, U. 2012. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki. Unigrafia.
- Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki. Talentum.
- KHO:2018/48. Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. Viitattu 19.9.2019
<https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1523356020664.html>
- KHO:2017/41. Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. Viitattu 19.9.2019
<https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1489571822784.html>
- KHO:2015/137. Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. Viitattu 19.9.2019.
<https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1442298732816.html>
- KHO:2016/166. Korkein hallinto-oikeus, vuosikirjapäätökset. Viitattu 22.9.2019.
<https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1478075246498.html>
- KHO:2011/117. 30.12.2011/3902 Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. Viitattu 22.9.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2011/201103902>
- KHO:2010/17. 25.3.2010/613. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. Viitattu 24.9.2019
<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2010/201000613>
- KHO:5680/2018. Korkein hallinto-oikeus. Päätös 30.11.2018. Viitattu 2.10.2019
- Korkein hallinto-oikeus. Tilastot. Viitattu 5.8.2019.
https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/tilastoja/tlxMsNT4R/Valituslupa-asiat_2018.pdf
- Korkeimman hallinto-oikeuden toimiala. Korkein hallinto-oikeus. Viitattu 5.8.2019
https://www.kho.fi/material/attachments/kho/aineistoa/muitajulkaisuja/KS4znMmi7/KHO_Yleisesite_FI.pdf

Käsikirja EU:n kansalaisten ja kolmansien maiden kansalaisten välisten epäiltyjen lumeavioliittojen vastaisista toimista EU:n kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevan unionin lainsäädännön yhteydessä. Viitattu 5.8.2019. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0604>

L 6.11.1987/820. Avioliittoasetus. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870820>

L 13.6.1929/234. Avioliittolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=avioliittolaki>

L 26.7.1996/586. Hallintolainkäyttölaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960586>

L 6.6.2003/434. Hallintolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallintolaki>

L 14.1.2011/26. Laki avoliiton yhteistalouden purkamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110026?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20avoliiton%20yhteistalouden%20purkamisesta%20>

L 5.2.1965/40. Perintökaari. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perint%C3%B6kaari>

L 30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkomaalaislaki>

Lainiala, L & Säävälä, M. 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Helsinki. Vammalan kirjapaino Oy

Linna, T. 2009. Hakemuslainkäyttö. Helsinki. Talentum.

Lohi, T. 2016. Aviovarallisuus oikeus. Helsinki. Talentum Pro.

Maahanmuuttovirasto. Artikkelit EU-maiden ja Suomen tilanteesta. Viitattu 7.4.2019. https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lumeavioliitot-ovat-arkitodellisuutta-eu-maissa

Maahanmuuttovirasto 2019. Sanasto oleskelulupa. Viitattu 7.4.2019.
<https://migri.fi/sanasto>

Maahanmuuttovirasto. Turvapaikanhakijoiden lumeavioliitot lisääntyneet, 2018. Viitattu 14.10.2019. <https://www.verkkouutiset.fi/sunnuntaisuomalainen-turvapaikanhakijoiden-lumeavioliitot-lisaantyneet/>

Maahanmuuttovirasto. Millaisessa tilanteessa voidaan epäillä niin sanottua lumeavioliittoa? Viitattu 14.10.2019. <https://migri.fi/perheenyhdistaminen>

Martikainen, T & Saukkonen, P & Säävälä, M. Muuttajat kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Tallinna. Gaudeamus Oy.

Oikeuslaitos. Tuomioistuimet. Viitattu 5.8.2019.
<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index.html>

Pellander & Leinonen. 2016. Perheenyhdistäminen, ”Aidon” avioliiton ehdot. Tampere. Vastapaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2003. Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/71590>

Sutela, M & Määttä, T & Myrsky, M. 2003. Ohjeita oikeustieteellisen tutkielman laatimiseen. Joensuu. Joensuun yliopisto.

Suullinen käsittely hallinto-oikeudessa. Hallinto-oikeus. Viitattu 9.9.2019.
<https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/oikeudenkayntihallintooikeudessa/suullinenkasittelyhallinto-oikeudessa.html>

Tilastokeskus 2018, avioliiton solmimiset vuosina 1990-2017. Viitattu 14.4.2019
https://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_tau_001_fi.html

Tilastokeskus, 2018, Perheet 2017. Viitattu 7.10.2019
https://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_fi.pdf

Tilastokeskus 2018. Solmitut avioliitot. Viitattu 7.4.2019.
<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/perheet/solmitut-avioliitot.html>

Uusi avioliitto ja kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko 2019. Viitattu 1.10.2019 <https://evl.fi/uutishuone/pinnalla-nyt/avioliittolaki>

Valituksen tekeminen hallinto-oikeuteen 2019. Hallinto-oikeus. Viitattu 7.10.2019
https://oikeus.fi/hallintooikeudet/hameenlinnanhallinto-oikeus/fi/index/valituksenteko_0.html

Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainsäädäntö. Samaa sukupuolta olevien parien vihkiminen mahdollista maistraateissa maaliskuun alusta – parisuhteen rekisteröinti loppui. Viitattu 14.10.2019.

<https://www.finlex.fi/fi/uutiset/344>

Vilka, H & Airaksinen T 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuori, K. 2013. Lumeavioliiton ilmiö Suomessa. Viitattu. 11.8.2019

Väestötiedot, Tilastokeskus 2019. Viitattu 29.8.2019

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html#_ga=2.254037640.1422369529.1567067505-439790972.1567067505

Yhdistyneiden kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti HEUNI 2016, Viitattu 14.4.2019

<https://www.heuni.fi/material/attachments/heuni/reports/ci5Y5cgbB/Nettiin.pdf>

YLE. Avioliitto ja parisuhde 2018. Viitattu 7.4.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10137369>